

Досвід зарубіжних університетів показує, що на шляху підвищення ефективності економічної освіти виникає потреба врахувати різні його аспекти: специфіку самої економічної освіти; зміст, обсяг і методика викладання навчальних дисциплін; активну роль студентів і їх здатність до засвоєння знань і навиків, необхідних для сучасних економістів; широке впровадження в повсякденне життя інформаційно-комунікаційних технологій; національну ідентичність ринкової економіки тощо.

У той же час, процес підготовки економістів має ряд особливостей у порівнянні з підготовкою студентів інших спеціальностей, які проявляються в наступному:

- економіка як об'єкт наукового дослідження знаходиться в постійному русі. Це обумовлює виникнення і розвиток нових явищ, закономірностей і тенденцій, які вимагають відповідної наукової і практичної оцінки, що додає динамізму навчальному процесу;

- кожна країна має свою національну ринкову модель, яка враховує специфіку її історичного і культурного розвитку. Тому, одним із чинників конкурентоспроможності української економічної освіти є її своєрідна національна самоідентифікація, яка базується на світових досягненнях науково-пізнавального процесу;

- широке впровадження в повсякденне життя інформаційно-комунікаційних технологій не завжди збільшує і поглиблює здатність студентів до засвоєння навчального матеріалу. Особливо це стосується економічних дисциплін, де вимагається самостійна аналітична робота, а не шаблонний розв'язок типових завдань. Світовий досвід переконливо свідчить, що використання ІКТ у навчальному процесі по-різному впливає на ефективність навчання, на стан і працездатність студентів.

Т. О. Кожан, канд. екон. наук, доц.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Логіка концепції людського розвитку, яка була прийнята Програмою розвитку ООН у 1990 році, полягає в тому, що розвиток людського потенціалу стає критерієм суспільного процесу, а всебічно розвинена людина — його метою. Відповідно до принци-

пових особливостей даної концепції освіта розглядається як процес, що має самостійну цінність, як важлива складова загальної культури людини, а не лише як умова покращення її продуктивних здібностей.

Такий підхід до здобуття освіти в сучасних умовах передбачає глобальною метою вищого навчального закладу формування всебічно розвиненої, професійно компетентної особистості. Якщо професійна компетентність — це сукупність знань, умінь та навиків, здобутих під час навчання, практики, з досвіду діяльності, які необхідні для виконання роботи з певної спеціальності, то компетенції:

- це інтегративні форми прояву професійної компетентності людини, які виражаються в її поведінкових характеристиках під час виконання певного виду професійної діяльності;
- це здатності, вміння людини використовувати здобуті знання у своїй професійній діяльності та показати, як саме вона виконує певну роботу.

Компетенції забезпечуються, з однієї сторони, відповідними знаннями, досвідом, навичками, а з іншої — необхідними психофізіологічними та психологічними властивостями людини. Тому доцільно представити формування компетенцій у вигляді схеми як результат раціонального поєднання здібностей, характерологічних особливостей, спрямованості особистості, здобутих знань, навиків та досвіду (рис. 1).



Рис. 1. Схема формування компетенцій фахівця

Оскільки в останні роки в сфері освіти, наймання персоналу багатьох країн світу стандартом стає орієнтація на компетенції, а не на знання, основним завданням вищої школи є формування у майбутніх фахівців професійних компетенцій, які поділяються на базові і спеціальні. Підґрунтям базових компетенцій, до яких відносяться психологічні, соціально-психологічні та соціальні є здобуття знань з загальнотеоретичних дисциплін: політекономія, філософія, культурологія та педагогіка, етика, естетика, релігієзнавство, політологія тощо, а також введення у навчальний процес занять з фізичної культури.

В умовах сучасного менеджменту, де все більшого значення набуває гуманістична концепція, особливо важлива наявність психологічних та соціально-психологічних компетенцій, які характеризують здатність майбутнього фахівця інтегруватися в колектив. До таких компетенцій відносяться, наприклад, вміння працювати в команді, комунікабельність, адаптивність, керованість, самоорганізованість, ініціативність.

Формування таких соціальних компетенцій, як певні моральні якості, цінності, пріоритети, орієнтації, переконання, культурний рівень необхідно для виявлення моделі мотивації та поведінки майбутнього фахівця щодо подальшого його інтегрування в корпоративну культуру організації. В деяких випадках нестача або відсутність таких компетенцій, неможливість їх розвитку, стає перешкодою для кар'єрного просування майбутнього фахівця, перебування його на посаді.

Спеціальні компетенції поділяються на непрофільні (формується на базі здобутих знань з математики, інформатики, правознавства тощо, а також з економічних дисциплін непрофільного напрямку: облік та аудит, фінансовий менеджмент тощо) та профільні (сформовані на базі знань з економічних дисциплін профільної спеціальності: економіка праці, менеджмент персоналу тощо).

В умовах глобалізації економіки, на шляху до вступу України в СОТ, інтеграції ЄС, участі у європейському єдиному освітньому просторі відповідно до Болонського процесу формування професійних компетенцій у майбутніх фахівців повинно відбуватися за вимогами стандартів міжнародного ринку праці. Тому критерієм оцінювання сформованих у випускників компетенцій повинна стати відповідність розробленому еталону фахівця на підставі вимог світового ринку праці.

Еталон фахівця (портрет ідеального фахівця) — це документ, який містить вимоги до рівня спеціальних профільних, психоло-

гічних, соціально-психологічних та соціальних компетенцій випусника. Його можна розглядати як типову модель поведінки людини під час виконання певної професійної діяльності, де демонструються поведінкові ознаки сформованих компетенцій.

Оцінювання майбутніх фахівців за компетенціями передбачає обов'язкову формалізацію набутих знань, умінь, навиків, для чого необхідна розробка методики кількісного вимірювання компетенцій. Сукупність необхідних компетенцій по кожній спеціальності ранжується за рівнем їх значимості для даного фаху з метою побудови діаграми професійних компетенцій. Такі діаграми повинні стати складовою частиною еталону фахівця і в подальшому бути в якості критерія оцінювання майбутнього фахівця при співставленні індивідуального рівня розвитку компетенцій та еталонного. Приклад діаграми рівня розвитку професійних компетенцій у комерційного агента наведений на рис. 2. Компетенції оцінюються максимально в 5 балів за наступною шкалою: 1,5; 1; 1,5; 2; 2,5; 3; 3,5; 4; 4,5; 5.

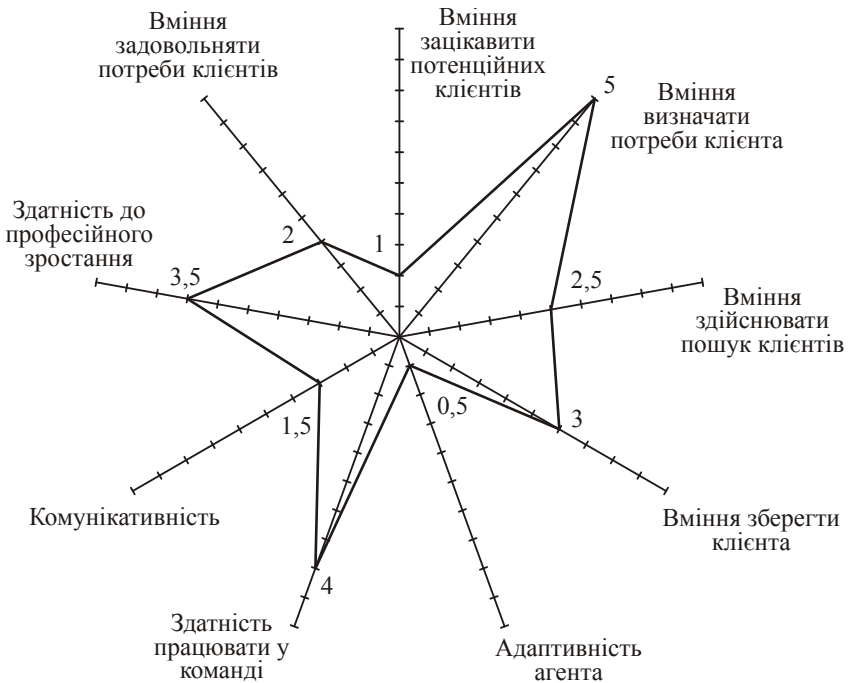


Рис. 2. Діаграма рівня розвитку компетенцій у комерційного агента

Як було зазначено вище, сьогодні недостатньо для фахівця мати диплом про вищу освіту, рівень кваліфікації, який засвідчує його формальну професійну компетентність, але не спроможність використовувати знання, вміння на практиці. Цей етап у розвитку людського потенціалу є професійною готовністю до певного виду діяльності.

Професійна придатність фахівця включає в себе не тільки його професійну готовність, а також і відповідність психофізіологічним та психологічним вимогам даної спеціальності на основі сформованих компетенцій. Саме для цього і необхідна розробка еталону фахівця.

Результати співставлення індивідуального рівня розвитку компетенцій та еталонного повинні відображатися в окремому документі — специфікації фахівця, яка повинна стати додатком до диплому. У сукупності диплом та специфікація фахівця будуть визначати профпридатність випускника, його доведену професійну компетентність.

Тобто, якщо отримання диплому засвідчує лише формальну компетентність, то перевірка наявності компетенцій фахівця необхідна для доведення компетентності як кінцевого результату навчання.

Серед методів оцінювання компетенцій найбільше розповсюдження в світі за достовірністю та об'єктивністю отриманих результатів має метод спостереження та аналізу поведінки людини у критичних ситуаціях (екстремальних, конфліктних, стресових). Саме під час критичного інциденту відбувається мобілізація всього людського потенціалу та демонстрація інтегративних поведінкових ознак компетенцій фахівця. Виходячи з цього, доцільно в еталоні фахівця виділяти окремий блок компетенцій екстремальних, або обмежити набір компетенцій такими, які є умовою успішної діяльності в складних ситуаціях. Це стане гарантією спроможності фахівця не тільки подолати такі ситуації, а також забезпечити ефективну повсякденну професійну діяльність.

Метод критичних ситуацій доцільно використовувати на заняттях зі студентами магістерського рівня навчання.

Підсумковим етапом в оцінюванні рівня індивідуального розвитку компетенцій може бути використання методу експертних оцінок, для чого необхідне створення експертної комісії.

Логічним завершенням процесу формування компетенцій у майбутніх фахівців повинно стати отримання випускниками статусу сертифікованого спеціаліста.

Першим етапом на шляху впровадження сертифікату відповідності фахівця вимогам, адаптованим до стандартів світового рин-

ку праці, є використання еталону фахівця в умовах відсутності закону про сертифікацію персоналу, а також спеціалізованого центру сертифікації.

Сертифікат відповідності — це документ, який буде виданий за правилами системи сертифікації персоналу у світі. Він засвідчуватиме спроможність фахівця професійно виконувати конкретні дії на основі необхідних для цього компетенцій.

Мета сертифікації — встановлення рівня підготовки, професійних знань, навиків та їх відповідності міжнародним стандартам ринку праці.

Отриманий статус сертифікованого спеціаліста буде мати загальносвітове визнання.

*В. Г. Козак, канд. екон. наук, доц., докторант,
кафедра бухгалтерського обліку*

ПІДГОТОВКА ОБЛІКОВИХ КАДРІВ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Процеси, які відбулися в економіці України на початку 90-х років, змусили внести зміни у підготовку спеціалістів усіх економічних спеціальностей, у тому числі і спеціальності «Облік та аудит». Цьому також сприяв процес посилення міжнародної стандартизації бухгалтерського обліку.

Проте при цьому з'явилися і негативні явища. Так, все більша комерціалізація системи вищої освіти призвела до зниження якості освітніх послуг, нераціонального витрачання бюджетних коштів та перенасичення ринку окремими категоріями недостатньо підготовлених фахівців. У той же час в окремих регіонах країни спостерігається відсутність молодих кадрів деяких спеціальностей — лікарів, вчителів, інженерів та ін.

Процес змін не зупиняється і сьогодні. У зв'язку з появою нових напрямків у розвитку економіки країни необхідно періодично переглядати програми з підготовки облікових спеціалістів.

Окрім того, не дивлячись на приєднання України до Болонського процесу, має залишатися підготовка спеціалістів у розрізі конкретних спеціальностей з врахуванням особливостей функціонування різних сфер економіки (промисловості, бюджетної сфери, сфери банківських послуг та ін.).